

Prieš porą mėnesių toks klausimas turbūt niekam nebūtų šovęs galvą, tačiau kai pasaulio rinkose naftos kaina nukrito iki rekordinių žemumų, labai pigių degalų perspektyva vilioja daugelį vairuotojų. Ar realu sulaukti labai mažos degalų kainos?

COVID-19 pandemija sujaukė situaciją naftos rinkoje. Dėl visuotinio karantino ir sulėtėjusių ekonomikos apsakų „juodojo aukso“ poreikis gerokai sumažėjo, krito naftos kainos pasaulio rinkose. Balandžio mėnesį pasaulį šokiravo žinia, kad naftos kaina biržoje trumpam pasiekė neigiamą lygmenį – tai reiškia, kad pardavėjas netgi primokėjo už nupirktą naftą. Tiesa, vėliau nafta vėl brango, o pastarosiomis dienomis jos kaina stabilizavosi ir siekia apie 30 JAV dolerių už barelį („Brent“ nafta).

Nafta yra pagrindinė degalų žaliava, tad staigus jos kainos kritimas sukelia gyventojams lūkesčius, kad benzino ir dyzelino kainos degalinėse taip pat turėtų drastiškai smukti.

Pasak didžiausio Lietuvoje degalinių tinklo VIADA generalinio direktoriaus Lino Karlavičiaus, iš tiesų degalų kainos Lietuvoje gerokai sumažėjo – paskutinį kartą tokios mažos mažmeninės degalų kainos paskutinį kartą buvo fiksuotos prieš penkerius metus.

Tačiau naftos žaliavos kainai net toliau mažėjant, tolesnio reikšmingo mažmeninės degalų kainos mažėjimo vartotojai nepajus. Kodėl?

„Reikia suprasti, kad degalų gamybos kelias yra ilgas – nuo naftos išgavimo iki degalinės. Degalų kainą sudaro daug skirtingų komponentų, o naftos žaliava sudaro gan nedidelę dalį bendroje degalų kainos struktūroje. Todėl net, jei nafta biržoje atpinga drastiškai, tai degalinėje kainų sumažėjimas bus kur kas nuosaikesnis“, – teigė VIADA vadovas L. Karlavičius.

Kas lemia naftos kainą?

Daugelis nustebęs, tačiau mažmeninėje degalų kainos struktūroje naftos žaliava sudaro tik apie 25 proc. kainos. Naftos kaina skaidriai nustatoma žaliavų biržose ir kinta kiekvieną dieną, priklausomai nuo rinkos pasiūlos ir paklausos santykio. Kainų svyravimai gali būti ypač dideli – pavyzdžiui, 2008 m. WTI barelio kaina viršijo 165 JAV dolerius už barelį, kai šiuo metu ji kainuoja apie 20 dolerių. Beje, skirtingos naftos rūšių kainos skirtingai ir kainuoja – rinkoje prekiaujama „Brent“, WTI „Urals“ ir daugelio kitų rūšių nafta. Įprastai nafta prekiaujama JAV doleriais, o degalinėse degalus perkame eurai. Taigi, valiutų kursas taip pat iš dalies lemia degalų kainą.

Naftos perdirbimo gamyklose iš naftos žaliavos gaminami degalai – benzinas ir dyzelinas. Mažmeninės degalų kainos struktūroje perdirbimo gamyklos marža vidutiniškai sudaro 13 proc. Benzino ir dyzelino perdirbimo marža nėra vienoda, nes skiriasi šių kuro rūšių gamybos technologijos. Beje, Lietuvoje benzine ir dyzeline įmaišoma ir dalis biodegalų – taigi, jų kaina taip pat turės įtakos mažmeninei degalų kainai.

Degalinių marža sudaro apie 10 proc. mažmeninės degalų kainos. Degalinių maržą lemia daug faktorių – pavyzdžiui, automatines degalines eksploatuoti yra pigiau nei tradicines; papildomas sąnaudas sudaro darbuotojų algos, investicijos į degalinių įrangą ir pan. Šią maržą taip pat sudaro terminalo paslauga, degalų logistika, kiti mokesčiai. Pasak L. Karlavičiaus, degalinių marža yra nedidelė – tai atsispindi ir finansiniuose rezultatuose. Pavyzdžiui, pernai VIADA pelningumo rodiklis siekė 1 proc.

Visgi didžiausią degalų kainos dalį sudaro mokesčiai. Jei litras benzino kainuoja 1 eurą, akcizas sudarys 47 centus, o pridėtinės vertės mokestis (PVM) dar 18 centų. Beje, Lietuvoje PVM apmokestinama visa degalų kaina, įskaitant ir akcizą. Akcizo dalis degalų kainos struktūroje yra nekintanti (nebent valdžios institucijos nuspręstų keisti akcizo dydį).

Jei nafta kainuotų nulį

Siekiant parodyti naftos įtaką galutinei degalų kainai, VIADOS vadovo L. Karlavičius pateikia kelis scenarijus, kaip keistųsi degalų kaina, jei „Brent“ nafta rinkoje kainuotų 30 dolerių ir 0 dolerių už barelį.

30 dolerių už barelį scenarijaus atveju, benzino litro vidutinė kaina būtų 1,026 euro už litrą, o dyzelino – 0,912 euro už litrą.

Tačiau jei naftos barelis rinkoje kainuotų 0 eurų, tai už litrą benzino mokėtume 0,798 euro, o už dyzelino – 0,684 euro. Taigi, akivaizdu, kad net ir ženkliai atpigus naftai, degalų kaina mažės nežymiai.

Kaip naftos kaina keisis ateityje?

Pasak VIADA generalinio direktoriaus L. Karlavičiaus, prognozuoti naftos ir degalų kainų tendencijas šiuo metu yra sudėtinga. Šiuo metu rinkoje yra naftos perteklius – trūksta naftos saugojimo pajėgumų. Kaip ateityje keisis naftos gavyba, lems didžiųjų naftą išgaunančių valstybių santykiai – ar joms pavyks tarpusavyje susitarti dėl naftos gavybos apimčių. Naftos paklausa priklausys nuo pasaulio ekonomikos atsigavimo tempo – jei valstybėms pavyks paskatinti ūkio atsigavimą, naftos paklausa išaugs.

Pavyzdžiui, „Goldman Sachs“ atnaujino naftos kainos prognozę ir dabar numato, kad 2021 metais nafta pabrangs. Prognozuojama, kad WTI rūšies nafta kainuos 51,38 dolerio už barelį, o „Brent“ – 55,63 dolerius už barelį. Anot „Goldman Sachs“ analitikų, naftos brangimą skatina jau po koronaviruso smūgio atsigaunanti Kinijos ekonomika, o vėliau naftos paklausa augs ir išsivysčiusiose šalyse.

